

ФОРМУВАННЯ СЦЕНІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ

FORMATION OF STUDENTS' STAGE CULTURE BY MEANS OF FOLK STAGE CHOREOGRAPHY

У статті розглядається проблема формування сценічної культури студентів у процесі професійної підготовки майбутніх хореографів засобами народно-сценічної хореографії. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю підвищення рівня художньо-виконавської майстерності студентів закладів вищої мистецької освіти, а також посилення уваги до розвитку їхньої сценічної виразності, артистизму та здатності до створення цілісного художнього образу. У сучасних умовах підготовки фахівців хореографічного мистецтва особливого значення набуває не лише технічна досконалість виконання, але й сформованість сценічної культури як інтегративної професійної якості.

Метою статті є теоретичне обґрунтування особливостей формування сценічної культури студентів засобами народно-сценічної хореографії та визначення її ролі у розвитку професійної майстерності майбутніх хореографів. У процесі дослідження розкрито сутність поняття «сценічна культура» у контексті фахової підготовки студентів-хореографів, визначено її структурні компоненти, а також узагальнено педагогічний потенціал народно-сценічної хореографії як ефективного засобу формування сценічної виразності, артистизму та художньо-виконавських умінь.

У результаті теоретичного аналізу встановлено, що сценічна культура є складним багатокомпонентним утворенням, яке включає мотиваційно-ціннісний, когнітивний, емоційно-виразний, виконавсько-технічний та творчо-інтерпретаційний компоненти. Вона визначає рівень готовності студента до професійної сценічної діяльності та його здатність до художньо-образного переосмислення. Доведено, що народно-сценічна хореографія має значний педагогічний потенціал у формуванні сценічної культури, оскільки забезпечує розвиток пластичної виразності, емоційності, музикальності, сценічної дисципліни та артистизму виконавця. Встановлено, що її використання у навчальному процесі сприяє гармонійному поєднанню технічної та творчої складових підготовки майбутніх хореографів.

Отримані результати можуть бути використані у процесі вдосконалення змісту фахової підготовки студентів-хореографів у закладах вищої освіти мистецького спрямування. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розробку практичних методик формування сценічної культури засобами народно-сценічного танцю.

Ключові слова: сценічна культура, хореографічне мистецтво, народно-сценічна

хореографія, сценічна виразність, артистизм, художньо-виконавські уміння, професійна підготовка.

The article considers the problem of forming students' stage culture in the process of professional training of future choreographers by means of folk stage choreography. The relevance of the study is due to the need to increase the level of artistic and performing skills of students of higher art education institutions, as well as increased attention to the development of their stage expressiveness, artistry and ability to create a holistic artistic image. In modern conditions of training choreographic art specialists, not only the technical perfection of performance, but also the formation of stage culture as an integrative professional quality is of particular importance.

The purpose of the article is to theoretically substantiate the features of the formation of students' stage culture by means of folk stage choreography and to determine its role in the development of professional skills of future choreographers. In the process of research, the essence of the concept of "stage culture" in the context of professional training of choreographic students was revealed, its structural components were determined, and the pedagogical potential of folk stage choreography as an effective means of forming stage expressiveness, artistry, and artistic and performing skills was generalized.

As a result of theoretical analysis, it was established that stage culture is a complex multi-component formation that includes motivational and value, cognitive, emotional and expressive, performance and technical, and creative and interpretative components. It determines the level of readiness of the student for professional stage activity and his ability to artistic and figurative transformation. It is proven that folk stage choreography has a significant pedagogical potential in the formation of stage culture, as it ensures the development of plastic expressiveness, emotionality, musicality, stage discipline and artistry of the performer. It has been established that its use in the educational process contributes to the harmonious combination of technical and creative components of the training of future choreographers.

The results obtained can be used in the process of improving the content of professional training of choreographer students in higher education institutions of the artistic direction. Further research should be directed to the development of practical methods for the formation of stage culture using folk stage dance.

Key words: stage culture, choreographic art, folk stage choreography, stage expressiveness, artistry, artistic and performing skills, professional training.

УДК 793.3:37.011.3-051

DOI <https://doi.org/10.32782/ip/96.27>

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Марфіна О.Г.,

orcid.org/0009-0007-1821-8330

ст. викладач кафедри хореографії і танцювальних видів спорту Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Горголь П.С.,

orcid.org/0009-0005-1738-7023

заслужений працівник культури України, доцент, завідувач кафедри хореографії і танцювальних видів спорту Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У сучасному мистецько-освітньому просторі особливої актуальності набуває проблема формування сценічної культури студентів-хореографів як важливої складової їхньої професійної

компетентності. Зростання вимог до рівня виконавської майстерності майбутніх фахівців у галузі хореографічного мистецтва зумовлює необхідність пошуку ефективних засобів розвитку сценічної виразності, артистизму, виконавської техніки

та художньо-естетичного мислення студентської молоді.

Одним із дієвих засобів формування сценічної культури є народно-сценічна хореографія, яка поєднує в собі багатий пласт національних традицій, художньо-образну систему народного танцю та специфіку сценічного втілення хореографічного твору. Саме народно-сценічний танець сприяє розвитку емоційної виразності виконавця, сценічної уваги, пластичної культури, координації рухів, уміння створювати художній образ і взаємодіяти з глядацькою аудиторією.

Водночас аналіз практики професійної підготовки студентів закладів вищої мистецької освіти засвідчує наявність певних суперечностей між потребою у формуванні високого рівня сценічної культури майбутніх хореографів та недостатнім використанням потенціалу народно-сценічної хореографії у цьому процесі. Нерідко освітній процес орієнтується переважно на технічне опанування танцювальної лексики, тоді як питання розвитку сценічної поведінки, артистизму, емоційно-образної виразності та виконавської інтерпретації залишаються недостатньо реалізованими.

Актуальність означеної проблеми посилюється також необхідністю збереження та популяризації української народної хореографічної спадщини в умовах сучасних культурних трансформацій. У цьому контексті народно-сценічна хореографія виступає не лише засобом професійної підготовки майбутніх фахівців, а й важливим чинником формування національної культурної ідентичності та художньо-естетичних цінностей студентської молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку народно-сценічної хореографії та професійної підготовки майбутніх хореографів активно досліджується сучасними українськими науковцями. Упродовж останніх років увага дослідників зосереджується на питаннях художньо-образної специфіки народно-сценічного танцю, формування виконавської майстерності студентів, розвитку хореографічної культури та вдосконалення фахової підготовки у закладах вищої освіти.

Так, у статті «Народна образність у мистецтві народно-сценічної хореографії України» В. Литвиненко аналізує особливості створення художнього образу в українській народно-сценічній хореографії. Автор наголошує на значенні сценічної виразності, образності та емоційної наповненості танцю, що є важливими складниками сценічної культури виконавця [2].

У дослідженні «Формування soft skills у процесі фахової підготовки майбутніх хореографів» Т. Медвідь та Н. Терешенко розглядають розвиток комунікативних, творчих та виконавських якостей студентів-хореографів у процесі професійної підготовки. Науковці підкреслюють важливість

формування артистизму, сценічної впевненості та творчої самореалізації майбутніх фахівців [3].

Важливе значення для дослідження має стаття «Особливості викладання народно-сценічного танцю у закладах вищої освіти фізичного виховання та спорту», у якій Л. Козинко висвітлює специфіку методики викладання народно-сценічного танцю та його вплив на формування професійних умінь і виконавської майстерності студентів. Авторка акцентує увагу на ролі народно-сценічної хореографії у розвитку пластичної культури, координації та сценічної поведінки майбутніх хореографів [1].

У статті «Взаємозв'язок класичного та народного танців у професійній підготовці майбутніх фахівців в галузі хореографічного мистецтва» Ю. Сивоконь та М. Печененко обґрунтовують значення синтезу класичної та народно-сценічної підготовки у формуванні професійної майстерності студентів. Дослідники підкреслюють, що народний танець сприяє розвитку сценічної виразності, емоційності та художнього мислення виконавців [4].

Науковий інтерес становить також праця «Малюнок танцю як виразний засіб народно-сценічної хореографії», у якій І. Ткаченко та А. Максименко досліджують композиційно-просторові засоби народно-сценічного танцю та їхню роль у створенні сценічного образу. Автори акцентують увагу на значенні малюнку танцю як одного з провідних компонентів сценічної культури хореографа-виконавця [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених проблемам професійної підготовки майбутніх хореографів, розвитку народно-сценічної хореографії та вдосконаленню виконавської майстерності студентів, низка важливих аспектів залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, у сучасних дослідженнях переважає висвітлення окремих складових професійної підготовки – технічної, виконавської, творчої чи художньо-естетичної, тоді як формування сценічної культури як цілісної інтегративної характеристики особистості майбутнього фахівця не отримало належного теоретичного обґрунтування.

Потребує подальшого наукового осмислення педагогічний потенціал народно-сценічної хореографії як комплексного засобу розвитку сценічної виразності, артистизму, художньо-образного мислення, сценічної поведінки та здатності студентів до творчої інтерпретації хореографічного матеріалу. Недостатньо розкритими залишаються питання структури сценічної культури майбутніх хореографів, визначення її основних компонентів, їх змістового наповнення та взаємозв'язку у процесі фахової підготовки.

Крім того, у науковій літературі бракує комплексних досліджень, у яких народно-сценічна

хореографія розглядалася б не лише як навчальна дисципліна чи засіб удосконалення виконавської техніки, а як важливий чинник цілеспрямованого формування сценічної культури студентів. Саме необхідність подальшого теоретичного обґрунтування цієї проблематики, визначення сутності сценічної культури, її структурних компонентів та ролі народно-сценічної хореографії у професійній підготовці майбутніх хореографів зумовила вибір теми дослідження.

Метою статті є теоретичне обґрунтування особливостей формування сценічної культури студентів засобами народно-сценічної хореографії та визначення її впливу на розвиток професійної майстерності майбутніх фахівців хореографічного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. У системі професійної підготовки майбутніх фахівців хореографічного мистецтва важливе місце посідає формування сценічної культури як інтегральної характеристики особистості виконавця [1; 3; 4]. Сценічна культура визначає рівень художньо-виконавської майстерності студента, його здатність до творчого самовираження, емоційно-образного перевтілення та професійної взаємодії з глядацькою аудиторією. У сучасному мистецькому просторі вона виступає одним із провідних критеріїв професійної компетентності майбутнього хореографа [2; 3].

У науковій літературі поняття «сценічна культура» розглядається як складне багатокомпонентне утворення, що охоплює систему художньо-естетичних, виконавських, емоційно-психологічних та поведінкових якостей особистості [2-4]. У контексті хореографічного мистецтва сценічна культура пов'язана не лише з технічною досконалістю виконання танцювальних рухів, а й зі здатністю виконавця створювати художній образ, передавати емоційний зміст постановки та демонструвати високий рівень сценічної поведінки.

Сценічна культура студентів-хореографів формується у процесі систематичної професійної підготовки та поєднує знання, уміння, навички й особистісні якості, необхідні для успішної сценічної діяльності. Її розвиток передбачає не лише оволодіння технікою танцю, а й формування художнього смаку, емоційної чутливості, артистизму, пластичної виразності та сценічної етики [1; 3; 4].

У структурі сценічної культури студентів-хореографів доцільно виокремити такі компоненти:

1. Мотиваційно-ціннісний компонент є базовим у структурі сценічної культури, оскільки визначає внутрішню готовність студента до професійної сценічної діяльності та його ставлення до хореографічного мистецтва як до сфери творчої самореалізації. Він відображає систему професійних мотивів, інтересів, потреб та ціннісних орієнтацій, що зумовлюють активність студента у навчально-виконавському процесі [3].

У контексті підготовки хореографів цей компонент проявляється у стійкому інтересі до сценічної діяльності, прагненні до вдосконалення виконавської майстерності, усвідомленні соціальної та культурної значущості хореографічного мистецтва. Важливим є формування ціннісного ставлення до народно-сценічної хореографії як носія національної ідентичності та художньої традиції.

Показниками сформованості є: професійна спрямованість, сценічна відповідальність, готовність до систематичної роботи над собою, наявність внутрішньої мотивації до творчого зростання, а також здатність до саморефлексії щодо власної виконавської діяльності.

2. Когнітивний компонент охоплює систему теоретичних знань, необхідних для усвідомленого виконання сценічно-хореографічної діяльності. Він включає знання з теорії та історії хореографічного мистецтва, специфіки народно-сценічного танцю, законів композиції, драматургії танцю, основ акторської майстерності та сценічної виразності [1; 4].

У процесі професійної підготовки цей компонент забезпечує розуміння студентами закономірностей побудови хореографічного образу, принципів сценічного простору, взаємодії музики і руху, а також стилістичних особливостей різних регіональних танцювальних традицій.

Особливе значення має усвідомлення студентами образної природи народно-сценічного танцю, де кожен рух є не лише технічним елементом, а й носієм художнього змісту [2]. Рівень сформованості когнітивного компонента визначається глибиною теоретичних знань, здатністю до їх застосування у виконавській практиці та аналітичним мисленням у процесі інтерпретації хореографічного матеріалу.

3. Емоційно-виразний компонент відображає здатність студента-хореографа до емоційного перевтілення та передачі художнього змісту сценічного твору засобами пластики. Він є ключовим для формування сценічної переконливості виконавця та його здатності впливати на глядацьку аудиторію [2; 3].

Цей компонент передбачає розвиток емоційної чутливості, артистизму, здатності до емпатії та внутрішнього переживання сценічного образу. У народно-сценічній хореографії особливо важливим є вміння передавати характерні емоційні стани, притаманні певній культурній традиції, через пластику, ритміку та характер рухів [2].

Рівень сформованості визначається виразністю міміки, пластичною інтонаційністю рухів, природністю сценічної поведінки, а також здатністю до емоційного резонансу з партнерами по сцені та аудиторією.

4. Виконавсько-технічний компонент характеризує рівень володіння студентом хореографічною технікою та якість реалізації сценічного матеріалу.

Він охоплює координацію рухів, фізичну підготовку, пластику, музикальність, ритмічність, сценічну витривалість і дисципліну [1; 4].

У народно-сценічній хореографії цей компонент має особливе значення, оскільки поєднує технічну точність виконання з характерною стилістикою народного танцю [1]. Важливим є збереження автентичних рухових моделей при їх сценічній адаптації, що потребує високого рівня технічної підготовки.

Сформованість компонента проявляється у стабільності виконання танцювальних елементів, точності ритмічного малюнка, узгодженості рухів з музичним супроводом, а також здатності витримувати сценічне навантаження без втрати якості виконання.

5. Творчо-інтерпретаційний компонент відображає здатність студента до індивідуального осмислення та художнього переосмислення хореографічного матеріалу. Він передбачає розвиток творчого мислення, уяви, імпровізаційності та здатності до сценічного перевтілення [2; 5].

У контексті народно-сценічної хореографії цей компонент проявляється у вмінні інтерпретувати традиційні танцювальні форми відповідно до сценічного задуму, зберігаючи при цьому їх культурну автентичність і художню цілісність [2; 5]. Важливою є здатність студента не лише відтворювати задану лексику, а й наповнювати її індивідуальним змістом.

Рівень сформованості визначається оригінальністю виконавської манери, гнучкістю сценічного мислення, здатністю до імпровізації в межах стилю та створенням цілісного художнього образу, який має особистісне забарвлення виконавця.

Сценічна культура студентів-хореографів є важливою складовою їхньої професійної підготовки та комплексним показником рівня художньо-виконавської майстерності. Її формування потребує цілеспрямованого педагогічного впливу, спрямованого на розвиток технічних, творчих, емоційно-виразних та художньо-естетичних якостей особистості майбутнього фахівця хореографічного мистецтва [1; 3; 4].

Висновки. У результаті теоретичного аналізу проблеми формування сценічної культури студентів засобами народно-сценічної хореографії встановлено, що сценічна культура є інтегративною характеристикою професійної підготовки майбутнього хореографа, яка поєднує мотиваційно-ціннісні, когнітивні, емоційно-виразні, виконавсько-технічні та творчо-інтерпретаційні компоненти. Вона відображає рівень сформованості здатності студента до художньо-образного мислення, сценічного перевтілення та професійної виконавської діяльності.

Доведено, що сценічна культура не обмежується технічною досконалістю виконання танцювальних

рухів, а охоплює ширший спектр якостей, зокрема артистизм, емоційну виразність, сценічну поведінку, здатність до створення художнього образу та взаємодії з глядацькою аудиторією. Її формування є складним і багаторівневим процесом, що потребує цілеспрямованого педагогічного впливу в межах фахової підготовки студентів-хореографів.

Узагальнення наукових підходів дозволяє стверджувати, що народно-сценічна хореографія є ефективним засобом розвитку сценічної культури, оскільки поєднує художньо-образний потенціал народного танцю з вимогами сценічного мистецтва. Вона забезпечує формування емоційної виразності, пластичної культури, музикальності та сценічної дисципліни виконавця [1; 2; 4; 5].

Також встановлено, що у процесі професійної підготовки студентів існує потреба у більш системному використанні потенціалу народно-сценічної хореографії для розвитку сценічної культури, зокрема в аспекті формування артистизму, художньо-виконавської виразності та здатності до творчої інтерпретації сценічного матеріалу.

Формування сценічної культури студентів засобами народно-сценічної хореографії є актуальним напрямом сучасної мистецько-педагогічної освіти та потребує подальшого наукового осмислення й удосконалення методичних підходів у підготовці майбутніх хореографів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Козинко Л. Особливості викладання народно-сценічного танцю у закладах вищої освіти фізичного виховання та спорту. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2021. № 4. С. 65-71. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2021.4.65-71>
2. Литвиненко В. А. Народна образність у мистецтві народно-сценічної хореографії України. Танцювальні студії. 2022. Т. 5, № 1. С. 29-36. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7646.5.1.2022.261606>
3. Медвідь Т., Терешенко Н. Формування soft skills у процесі фахової підготовки майбутніх хореографів. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2021. № 4. С. 165-178. DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2021.250233>
4. Сивоконь Ю. М., Печененко М. В. Взаємозв'язок класичного та народного танців у професійній підготовці майбутніх фахівців у галузі хореографічного мистецтва. Наукові записки. 2023. № 209. С. 274-279. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-209-274-279>
5. Ткаченко І. О., Максименко А. І. Малюнок танцю як виразний засіб народно-сценічної хореографії. Слобожанські мистецькі студії. 2023. Вип. 2. С. 29-33. DOI: <https://doi.org/10.32782/art/2023.2.6>

Дата першого надходження статті до видання: 30.06.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.07.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.08.2026